

ABDULLA QAHHORNING “ANOR” HIKOYALAR TO’PLAMIDAGI XOS SO‘ZLARNI NEMISCHA TARJIMASI XUSUSIDA

Turdiyev Hakimjon Jumayevich, Namangan davlat universiteti ijtimoiy – gumanitar yo’nalishlar bo’yicha chet tillar kafedrasida katta o’qituvchisi

hakimjon@rambler.ru tel: +998 93 356 60 53

Raximov Xusniddin Tojakmatovich, Namangan davlat universiteti ijtimoiy – gumanitar yo’nalishlar bo’yicha chet tillar kafedrasida katta o’qituvchisi

Tel: +998 99 977 01 38

Аннотация

Maqolada “Anor” hikoyalar to’plami tarjimasida asosida o’zbek tilidagi xos so’zlarning nemis tilidagi tarjimasida muammolari taqqoslanadi va ilmiy tahlil qilinadi. G’ Salomov va Qudrat Musayevning ilmiy fikrlari va tahlillari asosida qiyosiy tahlil qilingan.

Kalit so’zlar: hayot tarzi, xos so’zlar, baynalmilallik, adabiyotshunoslik, tahlil, badiiy tarjima, og’zaki nutq, original.

Аннотация

В статье сравниваются и научно анализируются проблемы перевода реалий на узбекский и немецкий языки на основе перевода сборника рассказов «Гранат» - «der Granatapfel».

Сравнительный анализ проведен на основе научных мнений переводчиков Г. Саломова и К. Мусаева.

Ключевые слова: образ жизни, реалии, интернационализм, литературоведение, анализ, художественно-идеологическое, устная речь, А. Каххор, О. Останов, совершенный перевод, оригинал.

Annotation

The article compares and scientifically analyzes the problems of translating realities into Uzbek and German based on the translation of the collection of stories “Pomegranate” – “der Granatapfel”.

Comparative analysis was carried out on the basis of scientific opinions of translators G. Salomov and K. Musaev.

Key words: Lifestyle, realities, internationalism, literary criticism, analysis, artistic and ideological, oral speech, A. Kakhkhor, O. Ostanov, perfect translation, original.

Taniqli o‘zbek yozuvchisi A. Qahhorning “Anor” nomli hikoyalar to‘plami yosh tarjimon Oybek Ostanov tomonidan muvaffaqiyatli tarzda mahorat bilan nemis tiliga tarjima qilingan. Bizga ma’lumki, A. Qahhor o‘z zamonasining yetuk, iste’dodli va shu bilan birgalikda halqning turmush tarzini mahorat bilan badiiylashtira olgan yozuvchilardan biridir. Uning tomonidan yaratilgan asarlarda halqimiz hayot tarzi yorqin, qiziqarli usul va badiiy buyoqlarda ochib berilgan. Halqning urf – odatlarini ochib berishda xos so‘zlardan, ya’ni realiyalardan foydalanmaslikning iloji va imkoniyati yo‘q. Aytaylik, A. Qahhorning bir necha hikoyalarida keltirilgan “sandal” so‘zi biz til sohiblari uchun o‘z o‘zidan hech qanday muammosiz tushunarli, biroq yuqorida ta’kidlanganidek, “Anor” hikoyalar to‘plamini nemis tiliga tarjima qilgan O. Ostanov “sandal” so‘zini nemis tiliga tarjima qilayotganida o‘z – o‘zidan tushunarliki, anchagina bosh qotirgan, chunki o‘zbek tilidagi “non” so‘zini nemischaga “das Brot” deb tarjima qilishda hech qanday muammo bo‘lmagan, lekin “sandal” so‘zini nemischa ekvivalenti yo‘q. Sandal, imom, ellikboshi, beshikto‘y yoki shunga o‘xshash so‘zlar “Anor” hikoyalar to‘plamida ko‘plab uchraydi. Bunday so‘zlar ishtirok etgan gaplarni chet tillarga, xususan, nemis tiliga o‘girishda tarjimonda yuksak mahorat va yaxshi tajriba bo‘lishi lozim, chunki bunday so‘zlar xos so‘zlar (realiyalar) bo‘lib, ular tarjimonga “yaxshigina” qo‘shimcha muammo hisoblanadi. Har qanday badiiy – g‘oyaviy va xos so‘zlarga boy bo‘lgan asarlar o‘zida baynalminallik va milliylikni namoyon qila oladi. A. Qahhorning barcha asarlari, xususan, “Anor” hikoyalar to‘plami yuqoridagi badiiy xususiyatlarga ega. O‘zbek halqining urf – odatlari va moddiy hayotida mavjud muayyan tushuncha, voqea – hodisalar, nemis halqini moddiy – ma’naviy hayotiga, urf – odatlariga mos tushmaydi. Yuqorida sanab o‘tilgan tafovutlar esa badiiy asarlardagi xos (realiya) so‘zlarni tarjima qilishda

tarjimon uchun o‘ziga xos muammolarni keltirib chiqaradi. “Anor” hikoyalar to‘plamidagi bir yuz ellikka yaqin xos (realiya) so‘zlarni mavjudligi yuqoridagi fikrimizni dalili bo‘la oladi.

Tarjimashunos olim Q. Musaev xos so‘zlarni boshqa tilga tarjima qilishda quyidagi fikrlarni olg‘a suradi: [1]“O‘z – o‘zidan ma’lumki, muayyan halq turmush tarzini ifoda etadigan so‘zlarnigina bunday tushunchalarga ega bo‘lmagan halqlar tillariga betarjima asliyatdagi shaklda o‘tkaziladi, shu tariqa tarjimada muallif matnning milliy buyog‘i adekvat talqin etiladi. Masalan, *taxmon*, *xurjun*, *ketmon* kabi o‘zbeklar turmush tarzigagina xos ifoda vositalarini anglatadigan lisoniy birliklarga ega bo‘lmagan ingliz va rus halqlari tillariga qilingan o‘girmalarida, betarjima aynan keltirish asliyatning milliy xususiyatini saqlab qolish bilan birga, tarjima tillari lug‘at tarkibini kengayishi uchun zamin yaratish imkoniyatini beradi.” Q. Musaev fikrlarini qo‘llab quvvatlagan holda “Anor” hikoyalar to‘plamini nemis tiliga tarjima qilgan O. Ostanovning tarjimalarini tahlil qilinganda tarjimon bu muammoni hal qilishga boshqacharoq yondashganini anglash mumkin. Masalan “Mahalla” – Gemeinde hikoyasida xos so‘zlardan “tandir” so‘zini tarjima qilishga to‘g‘ri kelgan. Q. Musaevning fikriga ko‘ra betarjima berilib, so‘ngra bu so‘zga izoh berilishi kerak edi. [2]Tarjimon esa “tandir” so‘zini to‘g‘ridan – to‘g‘ri “Tonofen” deb tarjima qilgan va hikoyalar to‘plamini so‘ngida har bir xos so‘zlarga izoh keltirgan. Yana shuni ta’kidlash kerak – ki, hikoyalarda barcha xos so‘zlarni to‘g‘ridan – to‘g‘ri nemis tiliga tarjimasi keltirilgan va ularga izoh berilgan. Masalan: [3]“Dasturxon” so‘ziga quyidagicha izoh keltirilgan. Dasturxon ist eine Tischdecke, aber man legt so eine Decke nicht nur auf dem Tisch, sondern auch einen Teppich, wie es im Orient bzw in Usbekistan üblich ist, am Boden zu sitzen. Menimcha, izoh juda to‘g‘ri, o‘rinli, biroq izoh so‘ngida die Familienangehörigen oder Gäste sitzen um die Tischdecke um etwas zu essen deb izohni yanada kengaytirish mumkin. Agar

---

¹ Q. Musayev. Tarjima nazariyasi asoslari. Toshkent. 2005. 95 bet.

² O. Ostanov. Der Granatapfel. Taschkent. 2013. 79 bet.

³ O. Ostonov. Der Granatapfel. Taschkent. 2013. 157 bet.

so‘ngi izoh keltirilmasa nemislar dasturxon so‘zini stol qoplamasi deb tushunishlari mumkin.

“Granatapfel” da keltirilgan xos so‘zlarning ayrimlarini izohlariga alohida to‘xtalamiz.

Atlas – der Name des seiden Stoffes, der nur aus Seidenstoffes gewebt wird.

Beshik to‘yi – ein Familienfest, bei dem Säugling zum ersten Mal in die Wiege gelegt wird. Man feiert es mit allen Verwandten und Nachbarn.

Eshon – ist eine geistliche genauso wie der Kadi. Ein einflussreicher Mann.
Islamischer Richter

Dodxox – ist eine der wichtigsten Posten im bucharischen Emirat. Pflichtgemäß nimmt ein Dodxox die Eingaben im Namen des Emirs an und händigt dann die Antworten den Überbringern wieder aus.

[⁴], „Granatapfel“ da shuningdek geografik joy nomlari haqida ham izohlar keltirilgan. Jumladan Mirzacho‘l, Musulmonobod, Sim va boshqalar. “Anor” hikoyalar to‘plamini nemischaga o‘g‘irishdagi yutuqlardan biri er va ayol o‘rtasidagi munosabat, ya‘ni ayol o‘z eriga “Siz” deb murojaat qilishiga doir izoh keltiriladi. Sie ist üblich, dass die Frauen ihre Ehemänner in Usbekistan siezen. [⁵]Shuningdek „Vater“ so‘ziga aloxida e‘tibor berilishi ham tarjimonning yaxshi yutuqlaridan biri deyish mumkin. Vater – so rufen die Frauen ihre Ehemänner nach dem ersten Kind im Zentralasien. Yuqorida keltirilgan xos (realiyalar) so‘zlarga izohlar keltirilishi nemislarda o‘zbek halqining turmush – tarzi va uning urf – odatlari haqida aniq va yaxshi tasavvur paydo bo‘lishiga imkon yaratadi.

Yuqorida sanab o‘tilgan ijobiy yutuqlar bilan bir qatorda tarjimada ayrim kamchiliklar ham ko‘zga tashlanadi.

- samovor, kalash, kerosin, kolxoz, kabi xos so‘zlarga izohlar keltirilmagan.
- do‘ppi so‘ziga keltirilgan izoh do‘ppi so‘zini ma‘nosini to‘la ochib berolmaydi.

- ayvon – so‘ziga keltirilgan izohda Im Lexikon steht oft „Jwan“ qandaydir tushunarsiz.

---

⁴ O. Ostanov. Der Granatapfel. Taschkent. 2013. 155 – 156 betlar.

⁵ O. Ostanov. Der Granatapfel. Taschkent. 2013. 157 bet.

- Maxsi – so‘ziga berilgan izohni o‘zgartirish kerak. Maxsi – paypoq emas.
- Mirzacho‘l so‘zidagi ist kesimini „war“ so‘zi bilan almashtirish maqsadga muvofiqlikni ta‘minlaydi, chunki Mirzacho‘l allaqachon cho‘llik maqomini yo‘qotgan va bog‘u bo‘stonga aylangan.

Ko‘rsatib o‘tilgan bu e‘tirozlar tarjimaning mazmun mohiyatiga salbiy ta‘sir eta olmaydi, chunki, keyingi nashrlarda bu kamchiliklarni osonlik bilan ijobiylashtirish mumkin.

Xulosa o‘rnida quyidagilarni keltirish mumkin:

- “Anor” hikoyalar to‘plamini nemis tiliga o‘girilishi o‘zbek va nemis xalqlari o‘rtasidagi adabiy va madaniy aloqalarning kengayishiga xizmat qiladi.

- Hikoyalarda keltirilgan xos (realiyalar) so‘zlar va yozuvchi tomonidan o‘zbek xalqining urf – odatlarini badiiy buyoqlarda mohirlik bilan berilganini nemis tiliga tarjima qilinishi nemis xalqida halqimizning urf – odatlari va o‘tmish tarixi to‘g‘risida yaxshi tasavvurlarni paydo qiladi.

- „Der Granatapfel“ – o‘zbek va nemis tillarining taraqqiyoti uchun zaruriy vosita sifatida, ularning rivojlanishini jadallashtiradi, lug‘at boyligini oshiradi va takomillashtiradi.

- yurtimizga turistlar oqimini sezilarli darajada ko‘paytiradi.

- “Anor” hikoyalar to‘plamining tarjima qilinishi nemis adabiyotiga yangi obrazlar, badiiy, tasviriy vositalar inom etadi.

- Yurtimizda nemis tilini o‘rganayotgan talabalarda tarjima bilan shug‘ullanish va tarjimon bo‘lishga doir qiziqishlarini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Q. Musaev. Tarjima nazariyasi asoslari. Toshkent. 2005 y.
2. A. Qahhor “Anor” hikoyalar to‘plami. Toshkent. 1936y
3. O. Ostonov. “Granatapfel” Toshkent. 2013y
4. Z. Sodiqov. “Amaliy tarjima” Namangan. 2021y.